

Hajnal Ward Judit - Sylvia Csűrös Clark: Az Amerikai Magyar Alapítvány igazgatója - Beszélgetőtárs: Molnár Ágoston

Ebben számban sok szó esik az Amerikai Magyar Alapítvány Könyvtáráról, amely az Egyesült Államok egyik legjelentősebb magyar vonatkozású gyűjteményének tulajdonosa. A könyvtár és az Alapítvány több mint ötven évre visszatekintve az Alapítvány első és jelenlegi elnöke, Molnár Ágoston neve teljesen egybefonódik a szervezet történetével.

Molnár Ágoston egy tevékenységekben gazdag és sokoldalú életpályát lezárva az idén visszavonul. Kevés ember dicsekedhet a siker olyan kézzel fogható bizonyítékával, mint az Amerikai Magyar Alapítvány, beleértve a könyvtárat és múzeumot is. A maga műfajában egyedülálló könyvtár Molnár Ágostonnak az amerikai magyar közösség életében játszott szerepét is jelképezi. A könyvtár megálmodása és megvalósítása mellett sok egyéb tapasztalatot is hátrahagy, például hogyan lehet sikeresen működtetni egy nonprofit szervezetet, hogyan lehet ízlésesen lebonyolítani egy jótékonyági pénzgyűjtést, hogyan lehet szót érteni hosszú távon egy heterogén közösség tagjaival, és hogyan lehet a szűkebb és tágabb értelemben vett közösség érdekeit figyelembe venni. A nyugdíjba készülő Molnár Ágoston hatása az amerikai magyar közösség életére felbecsülhetetlen értékű. Karizmatikus személyisége átsejlik az Alapítvány több mint ötvenéves történetének minden eseményén, kezdve az alapítástól, a Magyar Örökség Központjának kigondolásáig és a tervek megvalósításáig. Molnár Ágoston nemcsak a közösségre, hanem az egyénekre is jelentős hatással volt. Ennek titka bölcsessége és élettapasztalata, amelynek révén mindenkivel képes megtalálni a megfelelő hangot, legyen az világhíres művész, a magyarokról mit sem tudó, betévedt múzeumlátogató vagy gyökereit kereső harmadik generációs amerikai magyar. A társadalomtudósok és egyetemi oktatók kollégaként fogadják el, hiszen önálló, hungarológiai témájú kutatásokat végzett és publikált, amellet, hogy olyan anyagokra tett szert és őrzött meg az Alapítvány levéltárában, amelyek már esetleg elkallódhattak volna.

Molnár Ágoston sokféle módon segíti elő a hungarológiai témájú kutatásokat a személyes segítségen kívül. Oktatói és kutatói munkája mellett az évek során szerzett tudását és tekintélyét bizottságokban és tanácsadó testületekben kamatoztatja. Szerkesztőként, lektorként, konzultánsként ugyanolyan jól megállta a helyét, mint fordítóként vagy alkalmi tolmácsként. Felismerve a Fulbright-ösztöndíj magyarországi szerepét, az Alapítvány évente helyet és anyagi támogatást biztosít egy magyar könyvtárosnak. Az ötven év során támogatott egyetemi és főiskolai programok, oktatók, kutatók és diákok listája lenyűgöző és betöltene egy folyóiratoldalt. A támogatott egyetemek közt található az Elmhurst Főiskola, Rutgers Egyetem, Columbia Egyetem, Indiana Egyetem, Purdue Egyetem - Calumet Campus, UCLA Berkely, Cleveland State Egyetem, Portland State Egyetem, SUNY Stonybrook, valamint két nagy intézmény, a Defense Language Institute és a Foreign Service Institute. Magyarországon pedig a Debreceni Egyetemre küldtek rendszeresen könyveket az amerikanisztikai tanulmányok támogatására.

Személyes tapasztalatból tudjuk, hogy milyen jól érzi magát a mai napig is egyetemisták között. Az interjú készítői közösen szervezték Molnár professzorral a Rutgers Magyar Napokat három éven keresztül, ahol a tudományos tanácskozás, múzeum- és könyvtárlátogatás mellett az Alapítvány helyet adott a magyar szakestnek is, és Molnár Ágoston rendkívül népszerű volt a házigazda szerepében a magyar szakos hallgatók, barátai és szüleik körében. A hihetetlen energiát sugárzó professzor mindenben benne volt, ahogy a fiatalság kívánta: múzeumi tárlatvezetésben, közös éneklésben, vetélkedő zsűrizésében és ételkóstolásban. Nyugodtan állíthatjuk, hogy aki csak valaha is részt vett egy-egy eseményen az Alapítvány szervezésében, legyen az filmvetítés, író-olvasó találkozó, csendes baráti

beszélgetés vagy a nagyobb nyilvánossággal rendezett George Washington díjátadó ünnepség az előkelő Waldorf Astoriában a magyar nagykövet és a New York-i főkonzul jelenlétével, szívesen emlékszik vissza Molnár Ágoston bevezető szavaira. A professzor úr ugyanúgy megtalálja a hangot a művésszel, aki a filmet rendezte, mint a közönség soraiban ülő, magyarul alig beszélő amatőr genealógussal. Mindennek tetejébe olyan irigylésre méltó magabiztossággal váltogatja az angol és magyar nyelvet, hogy még a szakember nyelvtanár is elbizonytalanodik, vajon melyik nyelvet tanulhatta meg először?

Díjak sora bizonyítja, hogy munkásságát az Amerikai Egyesült Államokban ugyanúgy elismerik, mint Magyarországon. A lista ismét hosszú lenne, ha mindent megpróbálnánk felsorolni. A Magyar-Amerikai Koalíciótól kapott életműdíjára a legbüszkébb, hiszen ezt az a közösség ítélte neki oda, amelyikért egész életében fáradozott és fáradozik. Az Alapítvány célja, hogy megőrizze és elmesélje a jövő nemzedékei számára az amerikai magyarság történetét, és méltó módon megőrizze kulturális örökségünket. Molnár Ágoston személyes sorsa, összefonódva az Amerikai Magyar Alapítvány történetével, rajtunk kívül további históriásokat érdemelne.

Az elmúlt tíz évben Molnár Ágostonnal több interjút készítettünk. Válogatásunk azokat a kérdéseket és válaszokat tartalmazza, amelyekből kiderülhet, milyen személyes tényezők játszottak szerepet a sikeres amerikai magyar könyvtár alapításában és működésében.

- Idősebb Molnár Ágoston közel száz éve, 1910-ben érkezett az Egyesült Államokba, honnan?
- Egy kis faluból Ózd mellett, Kis Sikátor a neve, édesanyám pedig Felvidékről való. Apám építési vállalkozó volt eredetileg, de amikor behívták katonának, tisztiiskolára küldték. Akkor úgy döntött, hogy nem marad Magyarországon, mivel a háborúra készülődtek. Őrmester volt és küldték továbbtanulni, abban a tisztségben, úgy érezte, nem fogja túlélni a háborút.

- Megtaláltuk édesapja nevét az Ellis Island adatbázisából való bevándorlási listán az egyik hajó utasainak névsorában. Huszonöt éves volt, amikor az USA-ba került. Huszonötéves korában az ifjabb Molnár Ágoston már a magyar tanszéket vezette az Elmhurst Főiskolán. Mit szólt édesapja a sikeres pályához?

- Tényleg, ugyanannyi idős voltam! Ez még sose jutott az eszembe. Bizonyos értelemben mindketten valami gyökeresen újba kezdtünk. Neki persze sok évbe tellett, mire megalapozta a jövőjét itt. Szénbányában dolgozott, majd New Brunswickban és Pittsburghben, végül Clevelandben telepedett le. 1918-ban már saját vállalkozása volt, és a magyar baptista templomot építette. Ez volt az első jelentős önálló munkája. Ily módon ő is a magyar közösséget alakította. Rám szintén ez a feladat várt, más módon és az Elmhurst Főiskolán, ahová egykori tanárom és mentorom, Dienes Barnabás hívott tanítani. 1941-ben indította a magyar szakot, én 1952-ben kerültem oda.

1955-ben alapítottuk meg az Alapítványt, amelynek tervei közt szerepelt múzeum, könyvtár és levéltár is. Akkor Elmhurstben gondolkodtunk, ami egyházi intézmény volt, de a cél az volt, hogy a szélesebb közösséget szolgáljuk, a teljes magyar közösséget. Így az Alapítvány kezdettől fogva kapcsolatot tart a két legfőbb egészségbiztosítóval, az egyházakkal, a vezetői testületben ott voltak-vannak képviselőik a zsidó hitközségből is. Mint az apám, én is úgy tekintettem az emberekre, mint egy nagy közösségre. Mindenkit elfogadunk, ahogy van, nem zárunk ki semmilyen közösséget. Apám üzletember volt, ők nem közösítenek ki embereket. Ahogy besegítettem neki az üzlet menetébe, sok mindent tanultam tőle is, és persze később az iskolapadban is, amit felhasználtam az Alapítvány szervezésében. [...] Eleinte, mivel Elmhurst egyházi iskola volt, az iskolaév megkezdése előtt sokat utazgattunk.

Színarabokat adtunk elő, elmentünk négy vagy öt templomba és magyar nyelven adtunk elő. Vagyis tanultunk vele magyarul. Megtanultuk a szöveget, majd színpadra álltunk és

használtuk a magyar nyelvtudást, Dienes pedig büszkén mutogatott minket. A szülők meg beírták a gyerekeiket a főiskolára. [...] Az Alapítvány ötlete is ott fogant; azt szoktam mondani, Elmhurst nélkül nem lenne Alapítvány, és Dienes Barnabás nélkül nem lenne alapítvány. Most, hogy nyugalomba vonulok, lesz időm megírni az életrajzát. Sokkal hamarabb kellett volna alapítani egy ilyen szervezetet, már 1955-ben is majdnem késő volt, pedig mindenki beszélt ilyesmiről.

- Jelentős szerepet játszott professzor úr a magyar szak megeremtésében a Rutgers Egyetemen is. Itt hogyan használta fel az elmhursti tapasztalatokat?

- Nos, ez egy hosszú történet, 1959-re nyúlik vissza. Az ötvenes évek közepén az Illinois államban lévő alapítvány már elkezdte egyetemi tanulmányi támogatási programját, és a sok magyarul beszélő közt a Rutgers volt az, amelyikkel egy szerencsés és váratlan fordulat révén a legreményteljesebbnek bizonyult. 1957-ben a Rutgers megnyitotta kapuit százegynéhány Magyarországról menekült ígéretes tudós előtt, akiket az amerikai tudományos akadémia választott ki, hogy egy hathónapos intenzív angol nyelv tanfolyamon vegyenek részt. Fiatalemberek voltak szinte mind, húszas és harmincas éveikben jártak, és így a magyar ügy nagyobb nyilvánosságot kapott. A Rutgers ugyancsak részesévé vált az egész '56-os menekülteket befogadó hullámnak, mert a magyar származásúak nagy számban segítettek önkéntesként a közeli Kilmer menekülttáborban, ami itt van nem messze New Brunswicktól. Nagy segítséget jelentett ez a letelepedni kívánók számára, de a magyar nyelvoktatás szempontjából is döntőnek bizonyult.

Végül az 1959/60-as tanév őszi félévében már szerepelt a felvehető tantárgyak között a magyar. Az alapítvány igazgatósága márciusban ült össze első alkalommal az egyetem területén, és ennek az ülésnek eredményeként indult be az oktatás szeptemberben. Engem kértek fel, hogy beindítsam a magyar szakot. Oktatói státusba kerültem az egyetemen, és elsőként kezdő és haladó nyelvórák és magyar irodalom szerepelt a tantervben. A későbbiekben terveztünk történelemmel foglalkozó kurzusokat is, de ez nem valósult meg, sajnos. [...] Nemcsak nappal, hanem este is tartottunk órákat, így akik napközben nem értek rá, jöhettek este. Az első évben a haladó csoportban valami húsz diák járt, mind másod- és harmadgenerációsak, akik szerettek volna jobban beszélni magyarul. Ez az esti óra a későbbi években is nagyon népszerű maradt, és kéz a kézben a nappali magyar szakos órákkal folyamatosan ment tovább. Az órákat csak a Rutgers hallgatói vehették fel, de akkor én elmentem a leányfőiskola, a Douglass dékánjához, aki hozzájárult, hogy ők is besorolják a magyart a felvehető órák közé. Így az 1959-es kezdő csoportban lett körülbelül tíz diák. [...]

Mason Gross egyetemi rektor beszámolójában 1959-60 körül szerepel egy bekezdésnyi a hungarológiaoktatásról a Rutgers Egyetemen. A célunk akkor egy Amerikai Magyar Intézet megalapítása volt, amihez félmillió dollárt kellett volna adományokból összegyűjteni. Ez elegendő lett volna az intézet hároméves támogatására. Meg kell még említeni, hogy az Egyesült Államokban a hatvanas években a nyelvoktatás nagyot veszített jelentőségéből, mivel az egyetemek és főiskolák eltörölték az idegen nyelvtudást a diploma feltételei közül. A mi diákjaink közül pedig tizből kilenc magyar származású volt, akik valamennyire tudtak magyarul. Akkor lehetőségük nyílt, hogy beiratkozzanak és tökéletesítsék nyelvtudásukat. De a kétéves nyelvtanulás kötelezettség eltörlésével a teljes nyelvoktatás megváltozott az egyetemen, és 1966 után már nem is tanítottam én sem ott magyart.

- Ahogy nézegettük az Alapítvány Hírlevelének korai számait, vagy átlapozva az Alapítvány ötvenéves jubileumára kiadott gyönyörű kötetet, sok közismert nevet fedeztünk fel, akik valamilyen módon bekapcsolódtak az Alapítvány munkájába. A híres Carnegie Hallban rendezett Bartók-koncert vagy a neves tudósok közreműködésével szervezett tudományos

előadássorozat olyan neveket listáz, mint Dohnányi Ernő, Doráti Antal, Wigner Jenő, a kiállítások központba állított személyiségeiről, alkotóiról és a világhírű kitüntetettekről nem is beszélve. A hagyományok ma is folytatódnak, és az amerikai magyar és magyarországi művészeti, tudományos és kulturális élet kiemelkedő személyiségei gyakran a Magyar Örökség Központ vendégei. Az évek során annyiféle emberrel dolgozott együtt professzor úr, mi készítette arra, hogy ennyi mindenkit bevonjon az alapítvány munkájába?

- Már a kezdet kezdetén sokan kerültek kapcsolatba az Alapítvánnyal, akik elismert tekintélynek számítottak a saját területükön. Ezek az egyének aztán támogatásukkal továbbléttették a szervezetet, és próbáltak másokat is arra ihletni, hogy legyenek részesei ennek. Mások pedig az évek során komoly szerepet is vállaltak, csak egyet említenék, Papp Lászlót, aki az '56-os diákok szervezetének egyik vezetője volt, majd ez a mostani épület az ő tervei alapján készült. Igazából szerencsés volt, hogy be tudtunk kapcsolódni a hathónapos angol nyelvi programba a Rutgersen. Attól a ponttól kezdve az volt a célunk, hogy kilépjünk az Elmhurst keretei közül, és ez volt a fő célja az Alapítvány létrehozásának is annak idején, [...] és hogy tudjunk pénzzel támogatni más intézményeket is. Nyilván senki nem tud semmit sem tenni pénz nélkül, és már 1955-ben arról beszéltünk, hogy máshol is segíteni kellene a magyar nyelvoktatást, például középiskolákban. De mindig is nagyon nehéz dolgunk volt.